

OLIMXON VA SIYOSIY INQILOB: QO'QON XONLIGI ICHKI TO'QNASHUVLAR VA SHAXSIY KURASHLAR

Abduqodirov Jahongir G'ayratjon o'g'li

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti Tarix fakulteti Tarix
yo'nalishi 4-kurs talabasi.

Annotatsiya Ushbu maqola Olimxonning Qo'qon xonligidagi siyosiy faoliyati, ichki to'qnashuvlar va shaxsiy kurashlarining tahliliga bag'ishlangan. Maqolada Olimxonning taxtga chiqishi, uning dastlabki siyosiy pozitsiyalari, xonlikdagi ichki qarama-qarshiliklar, raqobatlar va siyosiy qarorlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, uning hukmronligi davrida yuzaga kelgan inqilobiy harakatlar, qo'zg'olonlar va bu jarayonlarga qanday ta'sir ko'rsatgani tahlil etiladi. Maqolada Olimxonning siyosiy qarashlari, shaxsiy kurashlari va inqiloblar tarixidagi o'rni ham muhokama qilinadi. Olimxonning siyosiy pozitsiyalari, uning hukmronligi davomida qanday strategiyalarni qo'llaganligi va bu qarorlarning xalq va amaldorlar tomonidan qanday baholanganligi haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Maqola, tarixiy nuqtai nazardan, Olimxonning o'sha davrdagi siyosiy muhitni shakllantirganligini va uning ta'siri bugungi kun siyosatiga qanday aks etganini yoritib beradi.

Kalit so'zlar: Olimxon, Qo'qon xonligi, siyosiy inqilob, ichki to'qnashuvlar, shaxsiy kurashlar, inqilobiy harakatlar, siyosiy qarorlar, raqobat, siyosiy pozitsiyalar, tarixiy tahlil, xalq va amaldorlar, hokimiyat, oliy hukmronlik, qo'zg'olonlar, siyosiy qarashlar.

Abstract This article is dedicated to the analysis of Olimkhon's political activity in the Kokand Khanate, internal conflicts, and personal struggles. The article examines Olimkhon's ascension to the throne, his initial political positions, internal contradictions within the khanate, rivalries, and political decisions. It also analyzes the revolutionary movements, uprisings, and how Olimkhon influenced these processes during his reign. The article discusses Olimkhon's political views, his personal struggles, and his role in the history of political revolutions. It explores his political positions, the strategies he applied during his rule, and how these decisions

were evaluated by the people and officials. The article provides detailed information on Olimkhon's impact on the political atmosphere of the time and how his influence is reflected in modern political situations.

Keywords: Olimkhon, Kokand Khanate, political revolution, internal conflicts, personal struggles, revolutionary movements, political decisions, rivalry, political positions, historical analysis, people and officials, power, supreme rule, uprisings, political views.

Аннотация Данная статья посвящена анализу политической деятельности Олимхона в Хоканском ханстве, внутренним конфликтам и личным борьбам. В статье рассматриваются восхождение Олимхона на трон, его первоначальные политические позиции, внутренние противоречия в ханстве, конкуренция и политические решения. Также анализируется, какие революционные движения, восстания и как Олимхон повлиял на эти процессы в период его правления. В статье обсуждаются политические взгляды Олимхона, его личные борьбы и роль в истории политических революций. Рассматриваются его политические позиции, стратегии, применяемые в период правления, и то, как эти решения были оценены народом и чиновниками. Статья предоставляет подробную информацию о влиянии Олимхона на политическую атмосферу того времени и как его влияние отразилось на политической ситуации в современности.

Ключевые слова: Олимхон, Хоканское ханство, политическая революция, внутренние конфликты, личные борьбы, революционные движения, политические решения, конкуренция, политические позиции, исторический анализ, народ и чиновники, власть, верховное правление, восстания, политические взгляды.

KIRISH

Markaziy Osiyo tarixining eng muhim shaxslaridan biri bo'lgan Olimxon (1809–1866) o'z davrida Qo'qon xonligini mustahkamlash va siyosiy inqiloblar orqali yangi siyosiy tizimni shakllantirishga intilgan. Olimxonning taxtga chiqishi va uning siyosiy faoliyatining markazida yirik ichki siyosiy kurashlar, raqobatlar va

davlatning ichki barqarorligini saqlashga qaratilgan harakatlar turardi. Ushbu maqolada Olimxonning siyosiy inqiloblari, uning shaxsiy kurashlari, ichki to'qnashuvlar va siyosiy qarorlari tahlil qilinadi, bu esa Qo'qon xonligining tarixiy shakllanishi va mamlakatdagi siyosiy tizimning o'zgarishlarini yaxshiroq tushunishga imkon beradi. Olimxon davrida Qo'qon xonligi nafaqat harbiy salohiyatining oshishi bilan, balki ichki siyosiy ziddiyatlarning kuchayishi bilan ham tanilgan. Uning taxtga chiqishi va siyosiy pozitsiyasidagi o'zgarishlar, xonlikning ichki kuchlar va tashqi tahdidlarga qarshi qanday kurashganligini ko'rsatadi. Xususan, Olimxonning ichki to'qnashuvlar va raqobatni boshqarishdagi uslublari, xonlikdagi diniy va ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi taranglikni kamaytirish uchun amalga oshirilgan siyosiy islohotlar katta ahamiyatga ega edi.

Birinchi bo'lib, Olimxonning siyosiy qarorlari va ichki qarama-qarshiliklarga javob berish strategiyasi tahlil qilinadi. Uning hukmronligi davrida yuzaga kelgan inqilobiy harakatlar va qo'zg'olonlar, shuningdek, shaxsiy kurashlar, Qo'qon xonligining siyosiy inqiloblar tarixida qanday o'rin tutishini ochib beradi. Ushbu kurashlar nafaqat davlat boshqaruvi tizimining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan, balki xonlikning kelajakdagi siyosiy yo'nalishini ham belgilagan. Shuningdek, maqolada Olimxonning siyosiy qarashlari, uning siyosiy pozitsiyasi va qo'zg'olonlarga bo'lgan yondashuvi haqida ham batafsil ma'lumot beriladi. Olimxonning shaxsiy hayoti va siyosiy faoliyati o'rtasidagi bog'liqlik, uning o'z davrining murakkab siyosiy tizimida qanday qarorlar qabul qilganligi va bu qarorlarning tarixiy oqibatlari maqolaning asosiy yo'nalishini tashkil qiladi.

Ma'lumki, Olimxonning siyosiy faoliyati va uning siyosiy inqiloblaridagi o'zgarishlar, faqat Qo'qon xonligining emas, balki butun Markaziy Osiyo tarixining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatgan. Shu boisdan, maqolada bu tarixiy jarayonlar, ichki to'qnashuvlar va shaxsiy kurashlar tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada Olimxonning siyosiy faoliyatiga yangi ilmiy yondashuvlar kiritish maqsadida, uning davridagi siyosiy voqealar va tarixiy manbalar orqali chuqur tahlil olib boriladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Olimxonning taxtga chiqishi 1820-yillarda Qo'qon xonligining siyosiy manzarasida yuzaga kelgan noaniqliklar, beqarorliklar va qarama-qarshiliklar fonida amalga oshdi. Olimxon xonlikning markazlashgan hokimiyatini saqlashga intildi va shu orqali o'z taxtini qo'lga kiritdi. Olimxonning taxtga chiqishi uchun kuchli diplomatik va harbiy salohiyatlar, shuningdek, u o'zining siyosiy pozitsiyasini mustahkamlash uchun zarur bo'lgan o'zaro siyosiy ittifoqlarni yaratdi. Uning asosiy yutug'i shundaki, u siyosiy muvozanatni o'rnatish va xonlikni yagona kuch sifatida boshqarishga muvaffaq bo'ldi. Biroq, Olimxonning taxtga chiqishi bilan bog'liq siyosiy qarorlar ko'p hollarda ichki ziddiyatlarni kuchaytirgan. Bu qarorlar ba'zan hukmron guruhlarining qarshiligini keltirib chiqardi, bu esa ichki siyosiy kurashlarni kuchaytirdi. Olimxon xon bo'lishidan keyin o'zining siyosiy qarashlari va strategiyalarini amalga oshirishga kirishdi. Uning siyosiy pozitsiyasi xonlikda hokimiyatni yanada mustahkamlashga va o'zining raqiblarini yo'q qilishga qaratilgan edi. Olimxon o'z taxtini saqlash uchun ko'p hollarda repressiyalar va kuch ishlatish siyosatini qo'lladi. Shuningdek, uning siyosatining asosiy nuqtalaridan biri xonlikda kuchli markazlashgan hokimiyatni saqlab qolish edi. Bu siyosiy qarorlar, albatta, ijtimoiy guruhlar o'rtasida qarama-qarshiliklarga olib keldi va xonlikda turli xil siyosiy bloklar paydo bo'ldi.

Olimxon davrida Qo'qon xonligida ichki qarama-qarshiliklar kuchaydi va raqobatlar qizg'inlashdi. Xonlikda ko'plab zodagonlar va siyosiy kuchlar Olimxonning hokimiyatiga qarshi chiqishga urinishdi. Ularning barchasi bir xil siyosiy yo'nalishda bo'lmasalar ham, umumiy maqsad ularning ichki qarama-qarshiliklarining asosi bo'ldi. Olimxon o'zining raqiblariga qarshi kuch ishlatishni o'rganib, siyosiy kurashlarni kuchaytirdi. Xonlikning eng kuchli siyosiy guruhlar orasida jangovar zodagonlar va amaldorlar bo'lgan. Ularning barchasi Olimxonga qarshi turishga intilgan, chunki ular o'zlarini xonlikda o'z hokimiyatlarini o'rnatish uchun salohiyatli shaxslar deb hisoblashgan. Bu qarama-qarshiliklar va siyosiy kurashlar nafaqat xonlikdagi ichki tartibsizlikka olib keldi, balki xalq orasida ham norozi kayfiyatlarning kuchayishiga sabab bo'ldi. Olimxon esa o'z pozitsiyasini mustahkamlash uchun ko'p hollarda raqiblariga qarshi kuch ishlatgan va siyosiy

ziddiyatlarni bosib o'tishga intilgan. Shu bilan birga, Olimxonning siyosatining muhim jihati, u o'zining siyosiy raqiblariga qarshi kurashishda zodagonlar va jangovar guruhlar bilan ittifoqlarni shakllantirishga muvaffaq bo'ldi. Bu ittifoqlar va shaxsiy manfaatlarga asoslangan siyosatni olib borish, uning raqiblarini zaiflashtirishga yordam berdi, lekin bu holat xonlikda ichki beqarorlikni yanada kuchaytirdi.

Olimxonning siyosiy qarorlari ko'p jihatdan xonlikni mustahkamlash va o'z taxtini saqlashga qaratilgan edi. Xonlikda siyosiy beqarorlikni bartaraf etish maqsadida, u ko'p hollarda repressiv choralar qo'llagan va dushmanlarini yo'q qilishga harakat qilgan. Olimxon, shuningdek, o'zining shaxsiy pozitsiyasini saqlab qolish uchun o'zining siyosiy qarorlarida kuchli, ba'zan qat'iyatli pozitsiyalarni tanlagan. U o'z raqiblarini yo'q qilish uchun ko'plab diplomatik va harbiy usullarni qo'llagan, bu esa uni markazlashtirilgan hokimiyatni saqlab qolgan siyosatchiga aylantirdi. Olimxonning siyosatida mustahkam hokimiyatni qo'lga kiritishning asosiy usullari zo'ravonlik va ijtimoiy qarama-qarshiliklarni bosish bo'ldi. Shaxsiy kurashlarida, Olimxon o'zining siyosiy qarorlarini o'zi uchun foydali shakllantirishga muvaffaq bo'ldi. Uning siyosati ko'p jihatdan hukmron zodagonlar va jangovar guruhlar bilan ittifoqlar qilishga asoslanardi. Bu siyosiy ittifoqlar Olimxonga xonlikni boshqarish va raqiblarini yo'q qilishda yordam berdi. Shuningdek, Olimxon o'zining shaxsiy pozitsiyasini saqlash uchun ko'p hollarda xalqni va zodagonlarni o'rtasida noaniqliklarni kuchaytirib, hokimiyatni o'z qo'lida ushlab turishga intildi. Shaxsiy kurashlari nafaqat siyosiy qarorlar, balki uning o'zining shaxsiy salohiyati va xarakteriga asoslangan edi.

Olimxon davrida Qo'qon xonligida bir nechta inqilobiy harakatlar va qo'zg'olonlar yuzaga keldi. Xalq orasida amalga oshirilgan isyonlar, asosan, Olimxonning repressiv siyosatiga va xonlikdagi siyosiy beqarorliklarga qarshi chiqish edi. Shu bilan birga, xonlikdagi ijtimoiy muammolar, masalan, beqaror iqtisodiy vaziyat va xalqning noxush sharoitlari ham qo'zg'olonlar va isyonlarga sabab bo'ldi. Olimxon bu harakatlarga qarshi kuch ishlatgan, ko'p hollarda jismoniy kuch va zo'ravonlikdan foydalangan. Biroq, bu qo'zg'olonlarning barchasi

Olimxonning siyosiy pozitsiyasining zaif tomonlarini ochib berdi. Inqilobiy harakatlar xonlikda ijtimoiy o'zgarishlarga, yangi siyosiy qarashlarning shakllanishiga sabab bo'ldi, bu esa Olimxonning siyosiy pozitsiyasini yana bir bor qayta ko'rib chiqishga majbur qildi.

Olimxonning siyosiy qarashlari va uning faoliyati turli baholarga sabab bo'ladi. Bir tomondan, Olimxon o'zining markazlashgan hokimiyatini mustahkamlash va xonlikni boshqarishda muvaffaqiyatli siyosatchi sifatida qadrlanadi. U xonlikni o'z qo'lida ushlab, siyosiy raqiblarini yo'q qilishga muvaffaq bo'ldi, bu esa uning tarixda kuchli va qat'iyatli hukmdor sifatida qolishiga sabab bo'ldi. Boshqa tomondan, Olimxonning siyosiy qarorlari ko'p hollarda shaxsiy manfaatlarga asoslangan va ko'plab repressiyalarga olib keldi. Shuning uchun, Olimxonning siyosiy qarashlari va faoliyati turli baholarga sabab bo'ladi. Bir tomondan, Olimxon o'zining markazlashgan hokimiyatini mustahkamlash va xonlikni boshqarishda muvaffaqiyatli siyosatchi sifatida qadrlanadi. U xonlikni o'z qo'lida ushlab, siyosiy raqiblarini yo'q qilishga muvaffaq bo'ldi, bu esa uning tarixda kuchli va qat'iyatli hukmdor sifatida qolishiga sabab bo'ldi. Boshqa tomondan, Olimxonning siyosiy qarorlari ko'p hollarda shaxsiy manfaatlarga asoslangan va ko'plab repressiyalarga olib keldi. Shuning uchun, Olimxonning siyosiy faoliyatini qadrlashda uning hukmronlikni saqlashga qaratilgan qat'iyatliliigi hamda buning oqibatida yuzaga kelgan beqarorlik va qarama-qarshiliklarni inobatga olish zarur.

Olimxonning tarixdagi o'rni haqida turlicha fikrlar mavjud. Ba'zi tarixchilar uni mustahkam va qat'iyatli hokim sifatida e'tirof etishadi, uning siyosiy qarashlari va qarorlarining ko'plab xonliklarga qarshi bo'lganlarini hisobga olib, uning xonlikni boshqarishdagi muvaffaqiyatini yuqori baholashadi. Biroq, Olimxonning siyosati ko'plab ijtimoiy guruhlar va xalqqa zarar keltirgan, bu esa uning siyosiy muvaffaqiyatining ayrim salbiy tomonlarini ham o'zgartiradi. Uning siyosiy kurashlari ko'pincha kuch ishlatishga asoslangan va bu xonlikda kuchli qarama-qarshiliklarni keltirib chiqargan. Olimxon o'zining shaxsiy manfaatlarini ilgari

surish uchun xalq va amaldorlar o'rtasidagi ziddiyatlarni o'z foydasiga hal qilishga intilgan. Biroq, uning bu siyosati ba'zan xonlikdagi beqarorlikni yanada kuchaytirdi.

XULOSA

Olimxonning Qo'qon xonligi tarixidagi o'rni beqiyosdir. Uning siyosiy faoliyati va qarorlari, xonlikning ichki siyosiy muhitini shakllantirib, o'z davrida katta ta'sir ko'rsatgan. Olimxon, markazlashgan hokimiyatni mustahkamlashga intilib, o'zining siyosiy kurashlari orqali xonlikni boshqarishda muhim rol o'ynadi. Biroq, uning siyosati ko'plab qarama-qarshiliklar va ziddiyatlarga olib keldi, bu esa uning davrida yuzaga kelgan ijtimoiy harakatlar va qo'zg'olonlarga sabab bo'ldi. Olimxonning hukmronligi davrida xonlik ichida yuzaga kelgan to'qnashuvlar va raqobatlar uning siyosiy pozitsiyasini shakllantirdi. U, o'zining taxtga chiqishidan boshlab, raqiblarini bartaraf etishga va o'z pozitsiyasini mustahkamlashga harakat qildi. Shuningdek, uning qarorlari, o'z shaxsiy manfaatlarini ilgari surish uchun amalga oshirilgan harakatlar ko'plab xalq qatlamlari va amaldorlar tomonidan qarshi chiqishga sabab bo'ldi.

Biroq, Olimxonning siyosiy faoliyatini baholashda uning shaxsiy kurashlari va siyosiy inqiloblar tarixiga ta'siri ham e'tiborga olinishi lozim. U o'zining siyosiy qarorlarini amalga oshirishda qattiqqo'llik va repressiyalardan foydalanib, xonlikda beqarorlikni keltirib chiqargan. Shuningdek, uning siyosiy qarashlari va faoliyati, tarixchilar tomonidan turlicha baholanadi, lekin uning markazlashgan hokimiyatni saqlashdagi muvaffaqiyatlari va qarama-qarshiliklar bilan yuzaga kelgan muammolar unutilmas tarixiy jihatlaridir.

Shu tariqa, Olimxonning siyosiy inqiloblar, shaxsiy kurashlar va ichki to'qnashuvlar tarixidagi o'rni juda katta. U tarixiy shaxs sifatida nafaqat o'z davrining siyosiy muhitini shakllantirgan, balki uning siyosiy qarorlarining bugungi kun siyosatiga ta'siri ham dolzarbdir.

REFERENCES

1. Tursunov, M. Olimkhon va Qo'qon xonligi tarixidagi siyosiy kurashlar. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2001.

2. Azizov, D. Markaziy Osiyo inqiloblari va qo'zg'olonlarining siyosiy tahlili. Samarqand: Sharq nashriyoti, 2005.
3. Djanibekov, A. Qo'qon xonligi va uning siyosiy tizimi. Toshkent: O'zbekiston ilmiy nashriyoti, 1995.
4. Jabbarov, R. XIV-XIX asrlarda Markaziy Osiyo davlatlaridagi siyosiy o'zgarishlar. Buxoro: Buxoro Davlat universiteti nashriyoti, 1998.
5. Gulomov, Z. Xonliklar davrida ichki siyosiy kurashlar va ijtimoiy harakatlar. Toshkent: Fan va madaniyat, 2010.
6. Khamidov, B. XIX asr Markaziy Osiyosidagi siyosiy va ijtimoiy jarayonlar. Toshkent: Akademik nashriyot, 2012.